

אזרחות

על פי תכנית הרפורמה ללמידה משמעותית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.
פרק ראשון	—	(14x1)	—	14	נקודות
פרק שני	—	(9x3) + (13x1)	—	40	נקודות
פרק שלישי	—	(12x2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	(11x2)	—	<u>22</u>	נקודות
סה"כ	—		—	100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

שים לב: הבחינה מתחילה בעמוד 3.

השאלות

פרק ראשון (14 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-2.

1. באחד מסופי השבוע ביצעה חברת רכבת ישראל עבודות פיתוח ותשתית בתחנת הרכבת בתל אביב. כמה חברי כנסת דרשו להפסיק את ביצוע העבודות בשבת. לטענתם, פעילות זאת מנוגדת להסכם בין דתיים לחילוניים בישראל, שאותו יש לכבד משום שהוא מאפשר חיים משותפים בין המגזרים.
הנהלת חברת הרכבת הודיעה שהיענות לדרישת חברי הכנסת לדחות את העבודות לתחילת השבוע, תאלץ את החברה להשבית את הפעלת הרכבת בחלק מן הקווים במהלך השבוע, וייגרם נזק לציבור. בתגובה קבוצות אזרחים יצאו לפעולות מחאה ברחבי הארץ, הניפו שלטים והפגינן נגד הפגיעה שתיגרם לנוסעים בשל השבתת הרכבת.
א. ציין והצג את ההסכם לפתרון המחלוקת בין דתיים לחילוניים שלפיו יש לפעול, על פי טענת חברי הכנסת.
הסבר כיצד הסכם זה בא לידי ביטוי בקטע.
ב. ציין והצג את הזכות שבאה לידי ביטוי בפעולות של קבוצות האזרחים.
הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
2. בעיר במדינת אלסקה החליטה העירייה לפנות אזרחים חסרי בית המתגוררים במחנות על קרקע ציבורית, משום שהתברר כי השהייה במחנות האלה מסוכנת להם. העירייה החליטה לפנות אזרחים אלה למקלטים, שם יהיו מוגנים מפגעי הטבע וממעשי אלימות כלפיהם.
באחד הפינויים הוחרמו חפציו של אזרח חסר בית שלא נכח בשעת הפינוי, והוא עתר לבית המשפט העליון במדינה. בעתירתו ביקש מבית המשפט שיורה להחזיר לו את חפציו בטענה שמבין החפצים שהוחרמו יש מדליות שקיבל בעבור שירותו בצבא, והן חשובות לו מאוד.
בית המשפט קיבל את העתירה והוציא צו המחייב את העירייה להחזיר לו את חפציו.
א. ציין והצג את הזכות של חסרי הבית שעליה החליטה העירייה להגן.
הסבר כיצד זכות זו באה לידי ביטוי בקטע.
ב. ציין והצג את סוג מנגנון הפיקוח והביקורת שאליו בחר האזרח חסר הבית לפנות.
הסבר כיצד סוג מנגנון הפיקוח והביקורת הזה בא לידי ביטוי בקטע.

פרק שני (40 נקודות)

בפרק זה עליך לענות על ארבע שאלות:
על שלוש מן השאלות 7-3 (לכל שאלה – 9 נקודות)
ועל אחת מן השאלות 8-12 (לשאלה – 13 נקודות)

ענה על שלוש מן השאלות 7-3 (בכל תשובה כתוב לפחות 2-3 משפטים).

3. הצג שני מאפיינים ייחודיים של **חוק יסוד**.
4. הצג את המושג **תכנית החלוקה** – החלטה 181 של האו"ם.
5. הצג שני תפקידים של **האופוזיציה** במדינה דמוקרטית.
6. הצג את המושג **פקודה בלתי חוקית בעליל**.
7. הסבר כיצד **לוח השנה העברי** בא לידי ביטוי במרחב הציבורי בישראל.

ענה על אחת מן השאלות 8-12, על פי אחד מן האשכולות שלמדת.

8. אשכול: העולם היהודי

הצג את המחלוקת בין חילוניים לדתיים בחברה הישראלית בנוגע לסוגיית הנישואין והגירושין. הסבר כיצד הזכות לחופש דת או חופש מדת באה לידי ביטוי במחלוקת זו.

9. אשכול: תקשורת ופוליטיקה בישראל

הצג שניים ממאפייניה של תקשורת המונים. הסבר כיצד הגלובליזציה מחזקת את כוחה של תקשורת ההמונים.

10. אשכול: בחירות ומפלגות

הצג את המושג ממשל נשיאותי. הסבר כיצד עקרון הפרדת הרשויות בא לידי ביטוי בממשל נשיאותי.

11. אשכול: רשויות מקומיות

הצג שתי סיבות למינוי ועדה קרואה לרשות מקומית. הסבר כיצד הזכות לבחור ולהיבחר נפגעת ממינוי ועדה קרואה.

12. אשכול: מעורבות אזרחית ופיקוח על רשויות השלטון

הצג שני תפקידים של היועץ המשפטי לממשלה. הסבר כיצד עקרון הגבלת השלטון בא לידי ביטוי באחד מתפקידיו של היועץ המשפטי לממשלה.

פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

בבריטניה התעוררה מחלוקת ציבורית בנוגע להמשך החברות של המדינה באיחוד האירופי. ביוזמת הממשלה נקראו אזרחי המדינה באמצעות משאל עם להכריע אם בריטניה תישאר חלק מהאיחוד האירופי או לא. ההחלטה שהתקבלה במשאל העם היא שבריטניה תעזוב את האיחוד האירופי. להחלטה זו היו סיבות רבות ומגוונות - כלכליות, פוליטיות וחברתיות - אולם לדעתי הסיבה העיקרית לרצונם של האזרחים הבריטים לעזוב את האיחוד הייתה 'לשמור על בריטניה'. החששות מפני אובדן אופייה הלאומי של הממלכה המאוחדת, מפני היטמעות של המסורת האנגלית העתיקה במנהגים של המהגרים המגיעים בזרם בלתי פוסק, ומפני הזרות שהחלו לחוש תושבי הממלכה הבריטית בארצם, הביאו את רוב הבריטים לבחור בעזיבת האיחוד. נראה אפוא כי הלאומיות הבריטית ניצחה וחזרה לקדמת הבמה, וכי הקולות הקוראים לשמור על הזהות הלאומית ולמנוע שינויים מרחיקי לכת בהרכב האוכלוסייה הם שניצחו במשאל העם. השיח בבריטניה עוסק יותר ויותר בצורך לשמור על האופי הלאומי ועל המנהגים, התרבות ואורחות החיים של העם הבריטי. נראה כי בשנים הקרובות תחפש בריטניה את דרכה, ותנסה למצוא את האיזון בין זהות לאומית ורצון להתבדל לבין ערכים דמוקרטיים אוניברסליים (כלל עולמיים) וקבלת האחר.

אני סבור שהבריטים יכולים למצוא בישראל דוגמה לאיזון כזה. במדינת ישראל יש מיעוט לאומי משמעותי - המיעוט הערבי. מיעוט זה זוכה, על פי חוק וברוח מגילת העצמאות, לשוויון זכויות. האזרחים הערבים לומדים במערכת החינוך בשפה הערבית ושומרים על ייחודם בתחום התרבותי והדתי. בשישים ושמונה שנות קיומה עסוקה מדינת ישראל באתגר של יצירת איזון חוקתי בין היסוד הלאומי היהודי לבין היסוד הדמוקרטי. החברה הישראלית מתאמצת לקיים דו-שיח מורכב ומתמשך באשר לאיזון הנכון בין יסודות אלה. אי-אפשר לומר שהמאמץ הוכתר בהצלחה מלאה והגענו לנקודת האיזון המושלמת, אולם אפשר לומר שמדינת ישראל יצרה מודל מתפקד ומצלית של מדינת לאום שהיא גם יהודית וגם דמוקרטית. יש לאן לשאוף, יש מה לשפר, אבל למעשה - זה באמת עובד.

(מעובד על פי ש' פרידמן, באתר האינטרנט של המכון הישראלי לדמוקרטיה, 27/6/16)

ענה על שתיים מן השאלות 13-15 (לכל שאלה – 12 נקודות).

שים לב: בחלק הראשון של כל שאלה (הצגת מושג) עליך לענות על פי מה שלמדת, ולא על פי הקטע.

בחלק השני של השאלה ענה על פי הקטע.

13. הצג את המושג דמוקרטיה ישירה.

הסבר כיצד דמוקרטיה ישירה באה לידי ביטוי בקטע.

14. הצג את המושג לאומיות אתנית־תרבותית.

הסבר כיצד הלאומיות האתנית־תרבותית השפיעה, לדעתו של כותב המאמר, על התוצאות של משאל העם בבריטניה.

15. הצג את המושג זכויות קבוצתיות תרבותיות.

הסבר את תפיסתו של כותב המאמר בנוגע לזכויות קבוצתיות תרבותיות במדינת ישראל.

פרק רביעי (22 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 16-20 (לכל שאלה – 11 נקודות).

16. במדינה דמוקרטית מסוימת התנהלה מערכת בחירות, ובמהלכה הציבה קבוצת אמנים בפארקים ציבוריים פסלי עירום של אחד המועמדים בבחירות. עוברי אורח הצטלמו משועשעים עם הפסלים. בתגובה הגישו פעילים ממטה הבחירות של המועמד תלונה במשטרה נגד האמנים. לטענתם על המדינה להעמיד את האמנים לדין משום שפעלו בניגוד לחוק, ולא קיבלו אישור חוקי מן הרשויות להציב את הפסלים במקומות ציבוריים.

— ציין והצג את **סוג המשפט** שהפעילים ממטה הבחירות של המועמד מבקשים לערוך. הסבר כיצד סוג משפט זה בא לידי ביטוי בקטע.

17. עקב המחסור בדגים למאכל בארץ החליטה הממשלה לנקוט צעדים כלכליים חדשים בשוק הדגים, ולבטל את המסים על יבוא דגים מחוץ לארץ. בממשלה מקווים כי צעד זה יעודד יבוא חופשי של דגים לארץ ויגביר את התחרות בין הסוחרים ואת התחרות בין רשתות השיווק. בדרך זו יהיה אפשר להוזיל את מחירים של הדגים לצרכנים.

— ציין והצג את **הגישה החברתית-כלכלית** שבאה לידי ביטוי בצעדים הכלכליים החדשים. הסבר כיצד גישה חברתית-כלכלית זו באה לידי ביטוי בקטע.

18. במפרץ חיפה פגעה ספינה בצינור נפט. עקב הפגיעה פרץ נפט לים, וזיהם את החופים. המשרד להגנת הסביבה פרסם מודעה ובה אזהרה שהרחצה בחופי המפרץ מסוכנת לבריאותם של המתרחצים. בהנחיית השר הממונה נאסרה הרחצה בחופים אלה למשך כמה ימים, והרשויות נדדשו לבצע עבודות כדי לעצור את התפשטות הנפט בים, ולמנוע זיהום נוסף של החופים.

— ציין והצג את **סוג האחריות הממשלתית** שבא לידי ביטוי בהנחיית השר. הסבר כיצד סוג אחריות זה בא לידי ביטוי בקטע.

19. לאחרונה התפרסם כי ספורטאים ואמנים אחדים שבפועלם תרמו רבות למדינה, מתמודדים כיום עם קשיים כלכליים. יש הטוענים כי על המדינה לתת קצבה חודשית לספורטאים ולאמנים כאלה, ויש המתנגדים לזאת.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה – הצגת עמדתך בעניין בבירור.

ב. הנמקה – הצגת שני נימוקים הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות, שבעזרתם תבסס את טענתך.

20. הכנסת אישרה חוק שיאפשר לחבריה להשעות מתפקידו כל חבר כנסת מכהן שמעודד טרור או מסית לאלימות. על פי חוק זה, ועדת הכנסת היא שתקבע אם חבר כנסת פעל בדרכים אלה, וכדי להשעות אותו נדרשת תמיכה של תשעים חברי כנסת לפחות. יש הטוענים שתוכן החוק ראוי, ויש המתנגדים לכך.

הבע את עמדתך בעניין זה. הצג שני נימוקים התומכים בעמדתך ומתבססים על מושגים מתחום האזרחות. בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

א. טענה – הצגת עמדתך בעניין בבירור.

ב. הנמקה – הצגת שני נימוקים הכוללים מושגים וידע מלימודי האזרחות, שבעזרתם תבסס את טענתך.

בהצלחה!